

Alfonso X el-Sabio'nun *Libro del ajedrez* (satranç kitabı) adlı eserinde çadırda satranç oynayan bir müslüman ve hristiyanı gösteren minyatür (Biblioteca del Monasterio san Lorenzo de el Escorial - Madrid)

rıldak, tura, fiyal, lu'betü'd-dab (bir tür çizgi oyunu), ok atma gibi oyunlar oynarlardı. Kız çocuklarının ise bebek türü oyuncaklara sahip olduğu belirtilmektedir. Resûl-i Ekrem çocukluk yıllarında arkadaşlarıyla bazı oyunlara katılmıştır. Bunlardan "azm-i vedah" denilen oyunda beyaz bir kemik uzağa fırlatıldıktan sonra iki gruba ayrılan çocuklar onu aramaya çıkarlar, önce bulan grup oyunu kazanır, kaybedenler ise onları kemiğin bulunduğu yerden atıldığı yere kadar sırtlarında taşırlardı.

Zaman zaman büyüklerin de çocuklarla oyun oynamaları çocukların ruhsal yapısı üzerinde olumlu etkiler yapar. Bu bakımdan Hz. Peygamber'in çocuklara ve kendi torunlarına karşı davranışları güzel bir örnektir. Resûlullah torunlarıyla ilgilenir, bazan onları sırtına alır ve evin içinde gezdirirdi. Bir defasında onları bu şekilde gören Câbir'in, "Deveniz ne güzel" dediği, Resûl-i Ekrem'in de, "Onlar da ne güzel biniciler" şeklinde karşılık verdiği rivayet edilir (İbn Asâkir, XIII, 216, 217). Hz. Peygamber oyun oynayan çocuklara selâm verir (Müslim, "Birr", 96-97), onlarla şakaşardı. Hatta Enes'in rivayetine göre o, çocuklarla en fazla şakalaşan kimseydi (Taberânî, II, 38).

Arap toplumunda şans oyunları da yaygındı. Zarla oynanan nerd (tavla) ve satranç gibi oyunlar biliniyordu. Ulemâ genellikle birinciye tasvip etmezken zekâyı geliştirici özellikleri sebebiyle ikinciye müsamaha ile karşılamıştır. Ancak Resûl-i Ekrem, büyüklerin kuşlarla oynamak gibi kendi yaşlarıyla uyuşmayan çocuk oyunları oy-

namasını, vakitlerini boş yere harcamasını hoş görmemiştir (İbn Mâce, "Edeb", 44; Ebû Dâvûd, "Edeb", 65). Ulemâ da mürüvet ve vakarlarını kaybetmelerine, farz ibadetlerini aksatmalarına yol açabilecek bazı oyunlara dalan yetişkinlerin şahitliklerinin kabulünü tartışma konusu yapmıştır (meselâ bk. Şâfiî, VI, 298). Geçmişten gelen birçok oyun türü yanında karagöz, çevgân gibi yeni bazı oyunlar İslâm toplum kültürüne dahil olmuştur. Bilhassa şehzadelerin sünnet düğünlerinde sür veya donanma denilen şenliklerde çok değişik gösteriler yapılmış, seyirlik oyunlar yer almıştır (ayrıca bk. EĞLENCE; MÜSİKİ; MÜSABAKA).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, III, 511; IV, 155; V, 429; *Müsned*, VI, 116, 233; Şâfiî, *el-Üm*, VI, 298; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, X, 466; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1409/1989, III, 496; İbn Kuteybe, *Uyûnü'l-aşbâr* (Tavîl), I, 442; a.mlf., *Garîbü'l-hadîs* (nşr. Abdullah el-Cübûrî), Bağdad 1397/1977, I, 379; Taberânî, *el-Mu'cemû's-şagîr*, Beyrut 1983, II, 38; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XIII, 216, 217; Ahmed Teymur Paşa, *Lu'abü'l-'Arab*, Kahire 1367/1948, s. 7 vd., 15, 23, 27, 28, 34 vd., 39-40, 42, 50-51, 53, 58; İbrahim Canan, *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, İstanbul 1982, s. 159, 160, 161, 249, 250, 251 vd.; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtîbü'l-idâriyye* (Özel), II, 342, 343, 358, 359, 360, 362, 373; III, 161; I. Shaw - P. Nicholson, *British Museum Dictionary of Ancient Egypt*, London 1996, s. 78-79, 107, 293-294; Nebi Bozkurt, *Hadis'te Folklor Eğlence*, İstanbul 1997, s. 26 vd., 50 vd., 68, 69 vd., 117 vd., 150 vd.; Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, Ankara 2000, s. 227, IV, 123*, s. 244, IV, 147; Nebi Özdemir, *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Ankara 2005, s. 206 vd.

NEBİ BOZKURT

OZAK, Muzaffer

(1916-1985)

Vâiz, sahaf,
Halvetî-Cerrâhî şeyhi.

İstanbul'da Karagümrük Nûreddin Cerrâhî Tekkesi yakınındaki bir evde dünyaya geldi. Doğduğu yıl kazanılan bir zafer dolayısıyla Muzaffer adı verildi. Babası Ka-yı Türkleri'nin Kızılköçeli aşiretinin Cebeci ve Başağaoğulları kollarından gelen Konyalı Hacı Mehmed Efendi, annesi Ozaklar sülâlesinden Yanbolu Halvetî Tekkesi şeyhi Seyyid Hüseyin Efendi'nin torunu Ayşe Hanım'dır. Plevne Medresesi'nde hoca iken 1878 Balkan bozgunu sonrası ailesiyle birlikte İstanbul'a göç edip sonraki yıllarda huzur dersleri hocalığına yükselen babasını küçük yaşta kaybetti. Gazi Osman Pa-

şa'nın sancaktarbaşısı olan iki amcasından biri Plevne'de şehid olmuş, diğerine sancağı Ruslar'a kaptırmadığı için paşa unvanı verilmişti. İki dayısı, on bir ağabeyi I. Dünya Savaşı'nda, en küçük ağabeyi Murad Reis de Millî Mücadele sırasında şehid olunca Muzaffer Ozak dayılarının yetimi iki küçük kız, kendi kız kardeşi ve annesinden oluşan fakir ve kimsesiz bir ailenin beş altı yaşlarındaki tek erkek ferdi olarak kaldı.

İlk tahsilini babasının medrese arkadaşı Uşşâki şeyhi Abdurrahman Sâmî Saruhânî'nin himayesinde yapan Muzaffer Ozak henüz on sekiz yaşındayken şeyhini ve hocasını kaybetti. Yeni bir mürşid aramaya başladığı dönemde Fâtih Camii başıamamı Mehmed Râsim Efendi'den Kur'ân-ı Kerîm ve tecvid, Gümölcineli Açıkbaş Mustafa Efendi'den Arapça dersleri aldı. Nevşehirli Hacı Hayrullah, Âtîf Hoca, dersiâm Arnavut Hüsrev, Osman Şâkir ve Sariyer müftüsü Hüseyin Hüsnü efendilerin tefsir, hadis ve fıkıh derslerine, Abdülhakim Arvâsî ve Şefik Efendi gibi şeyhlerin sohbetlerine devam etti. Reisülhattâtın Kâmil (Akdik), Nureddin ve tuğrakeş İsmail Hakkı (Altunbezer) beylerin Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki hat ve tezyinat derslerine dinleyici olarak katıldı. Ali Yazıcı, Soğanağa ve Karagümrük Kefeli camilerinde müezzinlik yaptı. Kefeli Camii imamı Şâkir Efendi'den kitapçılık sanatını öğrendi. Daha sonra Beyazıt Camii'ne müezzin olarak tayin edildi. Bu sırada Sahafılar Çarşısı'nda bir dükkân açıp müezzinliğin yanında sahafılık yapmaya başladı. Müezzinliği sırasında sesini ve okuyuş tarzını beğenen Zekâi Dede'nin oğlu Hâfız Ahmed'in (Irsöy) öğrencisi Hâfız İsmâil Hakkı'dan dinî mûsiki meşkettti. Bu yıllarda hocasının yakın akrabası olan bir öğretmen hanımla evlendi. Resmen görevli olduğu Vezneciler Camii yıkılınca Kapalı Çarşı Camii'nde görevlendirildi. Daha sonra çarşı civarındaki "Camili Han" diye bilinen mescidin onarımına vesile olup burada vefatına kadar vaaz verdi, hutbe okudu, cuma namazı kıldırdı. Yirmi yılı aşkın bir süre Süleymaniye Camii'nde ramazan aylarında fahrî imamlık yaptı.

Vezneciler Camii'nde imamlık yaptığı sırada "ikinci mürşidim" dediği Halvetî-Şâbânî şeyhi Maraşlı Ahmed Tâhir Efendi'ye intisap etti. Ondan Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* ve *Fuşûşü'l-hikem*'ini okudu. Yedi yıl boyunca her gün dükkânına gelip karşılaştığı müşkül-leri cevaplandıran Ahmed Tâhir Efendi'den tasavvufun bütün inceliklerini öğren-

di. Maraşlı'nın vefatından (1954) sonra Kâdiriâne'ye ve Kasımpaşa Aynî Ali Baba Rifâî Tekkesi'ne devam ettiği dönemde kendisine Kâdiriyye tarikatından hilâfet verilmek istendi. Fakat kendisi, istihâre-sinde gördüğü ve çocukken Arapça hocası Açıkbaş Mustafa Efendi'nin Fâtih Camii'nde elini öptürüp başarısı için kendisinden dua niyaz ettiği Halvetî-Cerrâhî şeyhi Fahreddin Efendi'ye (Erenden) intisap etti. 1965 yılında halife tayin edilen Ozak şeyhinin vefatı (1966) üzerine Nûreddin Cerrâhî Tekkesi'nin on dokuzuncu türbedarı ve postnişini sıfatıyla irşad görevine başladı. Muzaffer Ozak vâiz olarak görev yaptığı, aralarında Sultan Ahmed, Beyazıt, Fâtih, Eyüp, Süleymaniye gibi selâtin camilerinin de bulunduğu toplam kırk iki camide, kahvehanelerde, Karagörmük'teki Nûreddin Cerrâhî Tekkesi'nde ve özellikle kendine has bir ilim ve irfan merkezi, bir sohbet meclisi niteliği taşıyan sahaf dükkânında her seviyeden insana İslâmiyet'i öğretmeye, sevdirmeye ve dini yaşamalarını sağlamaya çalıştı.

Hoşsohbet ve fevkalâde nüktedan, anlaşılması zor dinî meseleleri kolayca özetleyip izah etme, konuları ibret alınacak hikâyelerle vezir bir şekilde anlatma ve öğretme yeteneğine sahip bir halk vâizi olan Muzaffer Ozak'ın vaaz ve hutbeleri, konuları ele alış ve sunuş tarzı yabancılardan dikkat ve ilgisini çekti. Kudüs, Bağdat, Şam ve Kahire gibi şehirlerde yaptığı tasavvuf sohbetlerini Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere, Hollanda, Belçika ve Fransa'da da yapması ve tarikat âyinlerinden örnekler sergilemesi için kültür-sanat festivalleri düzenleyen resmî ve özel kuruluşlardan davetler aldı. 1970'li yılların sonlarından itibaren müridleriyle birlikte bu davetlere katıldı. Bu ülkelerde yaptığı tasavvuf sohbetlerinin dinleyiciler üzerinde bıraktığı tesir kendi yurttaşları üzerindeki tesir kadar müsbet oldu. Bunda heybetli ve etkileyici bir görünüme sahip olmasının yanında İslâmiyet'e ilgi duyan

herkese aşk ile hizmeti görev bilen bir âşık olmasının büyük payı vardır. Nitekim kendisi, Yûnus Emre tarzında yazdığı şiirlerinde kullandığı "Aşkî" mahlası ile bunu ifade etmek istemiştir.

Muzaffer Ozak, Avrupa ve Amerika seyahatleri sırasında Allah katındaki tek dinin İslâm olduğu âyetini özellikle vurgulamış, bu ifadeye açıklık getirmek üzere bütün peygamberlerin tek ilâha inanma sistemi olan İslâm'ı tebliğ ettiklerini, ancak hristiyan ve yahudilerin bu birliği kavrayamayıp tarih boyunca peygamberlerin hatta azizlerin adlarına göre dinler ürettiklerini, gereksiz yere bunu bir rekabet ve çekişme konusu yaparak durmadan savaştıklarını, halbuki Kur'an-ı Kerim'de peygamberler arasında ayırım yapılmaması gerektiğinin ifade edildiğini belirtmiş, böyle ayırım yapan bir müslümanın dininden çıkmış sayılacağına dikkat çekmiştir. Hümanizm adı altında her dinden bir şeyler alıp birleştirerek bir dünya nizamı veya dini kurmaya çalışmanın yersiz olduğunu, ayrıca insan yapımı uydurma bir din olması dolayısıyla bunun dünya ve âhiret için tehlikeli bir iş olacağını her fırsatta tekrarlamıştır. Katı veya eskimiş saydıkları bazı hükümleri eleştirerek İslâm'ı küçük düşürmek isteyen hristiyan ve yahudi cemaati mensuplarına kendi dinlerinden örneklerle cevap vermiş, diğer semavî dinlere yabancı olmadığını ve konuya tek taraflı bakmadığını ortaya koymuştur. Muzaffer Ozak, Nûreddin Cerrâhî Tekkesi'nde on dokuz yıl irşad faaliyetinde bulunduktan sonra 13 Şubat 1985 tarihinde vefat etti ve tekkenin türbe kısmına defnedildi.

Eserleri. 1. *İrşad* (I-III, İstanbul 1964, 1967, 1968). Otuz üç "ders"ten oluşan eser hutbe ve vaaz üslûbu ile kaleme alınmış olup konular âyet ve hadisler ışığında ibretli hikâyelerle anlatılmaktadır. İngilizce'ye özetlenerek tercüme edilmiştir (*Irshad Visdom of a Sufi Master*, trc. Muhtar Holland, New York 1988). 2. *Envârü'l-kulûb*

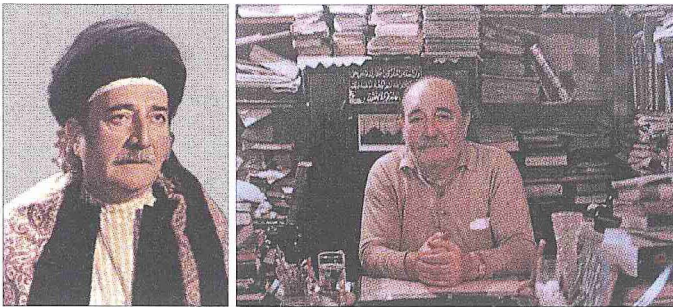
(I-III, İstanbul 1975, 1977, 1979). *İrşad*'ın devamı niteliğindeki eser yirmi sekiz ders içermektedir. 3. *Zinetü'l-kulûb* (İstanbul 1973). Eserde ilmiyal bilgilerinden sonra tasavvufun mahiyeti, seyrü sülûk, nefsin sıfatları ve mertebeleri anlatılmış, meşhur sûfiler hakkında bilgi verilmiştir. Altı adet evrâd örneğini de içeren eserin sonunda müellifin dinî-tasavvufî şiirleri yer almaktadır. 4. *Aşk Yolu Vuslat Tarihi* (İstanbul, ts.). Eserde devran ve zikrin mahiyeti, çeşitleri ve önemi anlatılmış, bu konuda yapılan itirazlara cevap verilmiştir (İngilizce trc. *The Unveiling of Love. Sufism and Remembrance of God*, trc. Muhtar Holland, New York 1981). 5. *Gülzâr-ı Ârifân, Aşk Bahçesi* (İstanbul 1969, 1977). Kaside, ilâhi ve na'tlardan oluşmaktadır. 6. *Submission, Sayings of the Prophet Muhammed* (New York 1977). Doksan dokuz hadisin şerhini içerir. Hadislerin hatı ve İngilizce şerhleri Tefvîk Rüşdî Topuzoğlu'na ait olup neşri Shems Friendlander tarafından yapılmıştır. 7. *Ninety-nine Names of Allah* (New York 1978). Bu eser de doksan dokuz esmânın anlamları ve bunlarla dua etmenin önemi hakkında Muzaffer Ozak'ın yaptığı şerhlerin aynı kişilerce yapılan İngilizce tercümesidir. Robert Frager, Muzaffer Ozak'ın Amerika'da çeşitli tarihlerde yaptığı sohbetleri İngilizce'ye çevirip *Love is the Vine* adıyla yayımlamış (New York 1988), eser *Aşkır Asıl Şarap* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir (trc. Ömer Çolakoğlu, İstanbul 2004). Ozak ayrıca Kudûrî'nin *el-Muhtasar*'ını Türkçe'ye çevirmiş (*Kudûrî-i Şerif Tercümesi: Suallî-Cevaplı*, İstanbul 1958), Lâmiî Çelebi'nin *Tercüme-i Şevâhidü'n-nübüvve*'sinin Latin harfli baskısını yapmış (1958), M. Râif Ogan'ın yayımladığı *İslâm Dünyası* adlı mecmuada yazıları çıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Rahmi Serin, *İslâm Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler*, İstanbul 1984, s. 136-138; Vehbi Vakkasoğlu, *Maneviyat Dünyamızda İz Bırakanlar*, İstanbul 1987, s. 157-171; Fulya Atacan, *Sosyal Değişme ve Tarikat: Cerrahiler*, İstanbul 1990, tür.yer.; Ramazan Fevzi Kahtalı, *Muzaffer Ozak'ın Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Tesirleri* (yüksek lisans tezi, 1997), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; R. Frager, *Kalp Nefs ve Ruh: Tekamül, Denge ve Uyumun Sûfice Psikolojisi* (trc. İbrahim Kapaklıkaya), İstanbul 2003, tür.yer.; Ömer Faruk Yılmaz, *Tarih Boyunca Sahhaflık ve İstanbul Sahhaflar Çarşısı*, İstanbul 2005, s. 123-126 [maddenin yazımında Muzaffer Ozak'ın ailesinden alınan bilgilerle müellifin kendi mâlûmatı esas alınmıştır].

TEFVİK RÜŞDİ TOPUZOĞLU

Muzaffer
Ozak